

Eglė ŽILINSKAITĖ
Vilniaus universitetas

DĖL VIENO KELIO RAIŠKOS ATVEJO MIKALOJAUS DAUKŠOS *POSTILĖJE*

1. Senųjų lietuviškų raštų verstinis pobūdis akcentuotas ne kartą. Pirmosios spausdintos LDK knygos – Mikalojaus Daukšos *Katekizmas*¹ ir *Postilė*² – vertėjo mėgintos perteikti nenukrypstant nuo lenkiškųjų šaltinių. Ypač tai pasakytina apie *Postilę*, kurioje laisvų Daukšos interpretacijų, turint omenyje 630 puslapių lietuviško teksto, yra visai mažai³. *Katekizmo* kalbai būdingas laisvesnis vertimas, išplėtimų ir praleidimų daugiau⁴.

Tiriant Daukšos raštų kalbą ir nuosekliai tekstą lyginant su vertimo šaltiniais, matyti kai kurie lenkų kalbos interferencijos padariniai. Paties vertėjo lenkiškoje prkalboje rašoma: „*w prawdzie rzadki ieft v nas zwałecząc z przedniéybych / ktoryby w ięzyku polskim bieglým nie był / y kazania polskim ięzykiem piśane cżytąc przez fie nie mogli*“. Kad Daukšos gimtoji kalba buvusi lietuvių, neabejojama (Zinkavičius 1988, 174), vaikystėje lenkiškai jis tikrai nemokėjęs (Lebedys 1963, 60), tačiau gyvendamas XVI a. daugiakalbėje aplinkoje, neišvengė kitų, ypač lotynų ir lenkų, kalbų poveikio. Šiame straipsnyje norima parodyti vieną kelio raiškos atvejį, Daukšos tekste atsiradusį dėl kitų kalbų įtakos.

2. Kelio (perliatyvinė) reikšmė būdinga daiktui, „kuris pats ar jo aplinka suvokia ma kaip kelias, kuriuo juda veikėjas ar veikiamasis daiktas“ (Sližienė 1994, 24).

¹ Vertimo šaltiniai – *Navka Chrzescianska* ir *Krotki obyczay spowiedzi*. Iš itališkojo Ledesmos *Katekizmo* versta tik pirmoji dalis, o *Krotki obyczay spowiedzi* remiasi kitu darbu (Michelinis 2001, 228). Lenkiškąjį vertimą su itališkuoju originalu palyginęs ir itališką tekstą paskelbęs G. Michelinis (2001, 227–250) teigia, kad Daukša visur naudojosi tik lenkišku vertimu (2001, 229; 2000, 260t.).

² J. Palionio parengtame Daukšos *Postilės* leidime (2000) duotas Jokūbo Wujeko *Mažosios postilės* trečiojo leidimo (1590) tekstas, kadangi pagal jį atlikta galutinė redakcija. J. Karaciejus linkęs manyti, „ar ne autentiškiau būtų buvę pasirinkti antrąjį leikiškąjį leidimą“, pasirodžiusį 1582 m. (Karaciejus 2001, 188). Šiame straipsnyje greta lietuviško teksto duodami trečiojo Wujeko *Mažosios postilės* leidimo atitikmenys.

³ *Postilės* 2000 m. perspaudo *Tekstologiniuose komentaruose* J. Palionis nurodo ryškesnius Daukšos nutolimus nuo šaltinio – duoti 134 atvejai, kurių dauguma yra Wujeko *Postilės* teksto fragmentai, Daukšos praleisti ar neadekvačiai išversti, o ne prirašyti (Palionis 2000, 23–35). J. Lebedys teigia praleidimų pastebėjus per 200, o nedidelių praplėtimų taip pat dažnai pasitaiką (Lebedys 1963, 250t.).

⁴ Dalį atvejų yra aprašęs J. Lebedys (1963, 207t.), o lietuviško teksto atkarpas, neturinčias atitikmens lenkiškame šaltinyje (taip pat ir itališkame originale), paskelbęs G. Michelinis (2000, 260–271).

Kelio reikšmė sakinyje dažnai nėra išreikšta⁵, todėl ir Daukšos raštuose kelią žyminčių atvejų mažiau nei pradinio, juo labiau galinio taško reikšmės.

Semantiškai kelio reikšmė smulkiau skirstoma pagal tai, kaip lokalizuojamasis daiktas juda orientyro⁶ atžvilgiu – orientyro vidumi ar už jo ribų. Linijiškai judėdamas orientyro vidumi, lokalizuojamasis objektas gali būti pozicijoje, lygiagrečioje orientyru (kelias ištaisai daiktą) arba statmenoje jam (kelias kiaurai daiktą)⁷. Kelias kiaurai daiktą Daukšos raštuose realizuojamas trimis priemonėmis – instrumentaliu ir prielinksninėmis konstrukcijomis *perAcc* ir *proAcc*. Rasta sintagmų su kiaurymes, tarpus žyminčiais daiktavardžiais *anga*, *skylė*, *langas*, *duryys*, *vartai*⁸. Pasak E. Valiulytės (1998, 119), bendrinėje kalboje prielinksnio *pro* junginiai paprastai žymi kelią kiaurai tuščią apribotą vietą, *per* – kiaurai vientisą daiktą. Tokios distribucijos Daukšos raštai nerodo – sintagmose su kiaurymes žyminčiais daiktavardžiais visų trijų (net ir instrumentalio) raiškos priemonių vartoseną absoliučiai sutampa, todėl jos bus aptartos kartu. Duomenys pateikiami lentelėje (pirmoje skiltyje duota leksema, antroje – vertimo šaltinis Wujeko *Postilėje*, likusiose – lietuviški ir lenkiški pavyzdžiai).

Lentelė. Kelio kiaurai daiktą raiškos priemonės ir jų vertimo šaltiniai

WP		DP sintagmos ir jų vertimo šaltiniai		
		Instrumentalis	<i>perAcc</i>	<i>proAcc</i>
<i>duryys</i>	Instrumentalis	<i>durimis per</i> <i>Christu iéit</i> 246 ₁₈₋₁₉ ~ <i>drzwiámi przez</i> <i>Chrystufá wchodza</i> 254 ₂₂ , <i>atêio Jêfus</i> <i>vždarítomis</i> <i>dúrimis</i> 201 ₃₂ ~ <i>Przybedł JEzus</i> <i>zamknionymi</i> <i>drzwiámi</i> 210 ₁₀₋₁₁ , t. p. 203 ₂ , 401 ₁₀		

⁵ Apie judėjimo predikaciją žr. Holvoet, Čížik-Prokaševa 2005, 72 ir lit.

⁶ *Lokalizuojamojo daikto* ir *orientyro* terminai vartojami E. Valiulytės (1998, 23). J. Kilius (1977, 40) lokalizuojamąjį objektą vadina *subjektu*.

⁷ Plačiau žr. Valiulytė 1998, 119.

⁸ Keli atvejai pastebėti ne su kiaurymė, bet užpildytą daiktą žyminčių daiktavardžiu: *gelažis peregio dūšbia io* 51₄₇ ~ *želázo pržebló dušbe iegó* 51₉, *širdi io perwere kalawies fopulo* 153₁₀ ~ *ferce iey przenika miecz bolešci* 158₄₈. Čia vartojama ne konstrukcija *perAcc*, o jai sinonimiškas akuzatyvas, valdomas slinkties veiksmazodžio su priešdėliu *per-*, todėl skiriasi sintaksinis šių sintagmų statusas – reiškiami objektiniai santykiai (tokia vartoseną būdinga ir lenkų kalbai).

WP		DP sintagmos ir jų vertimo šaltiniai		
		Instrumentalis	<i>perAcc</i>	<i>proAcc</i>
<i>durys</i>	<i>przezeAcc</i>		[Jėzus] wáikβczioio <i>per dūris</i> <i>vžrakintas</i> 403 ₅₀ ~ <i>chodžil przeze</i> <i>drzwi zámknione</i> 417 ₄₂ , <i>Atėio tad Jėsus</i> <i>per dūris</i> <i>vžrakintas</i> 403 ₄₇ ~ <i>Przybedł tedy Jezus</i> <i>przeze drzwi</i> <i>zámknione</i> 417 ₃₉	<i>iėio [...]</i> <i>pro dūris</i> <i>vžrakintas</i> 404 ₈ ~ <i>wβedł</i> [...] <i>przeze drzwi</i> <i>zámknione</i> 417 ₅₀ , <i>iėiimo</i> <i>pro dūris vžrakintas</i> 404 ₃₅ ~ <i>wešćia przeze</i> <i>drzwi zámknione</i> 418 ₂₃₋₂₄
<i>anga ir įvardiniai lekšemos substitutai</i>	Instrumentalis	<i>turí ta aga</i> <i>atwėrta / kurí a ie</i> <i>prideranczėi</i> <i>per Chrístu tikriėii</i> <i>piėmenes ing gárdá</i> [...] <i>vžėii</i> 246 ₁₀₋₁₁ ~ <i>te drzwi otworzone /</i> <i>ktorymi</i> <i>porzadnie przeż</i> <i>Chrystusá práwi</i> <i>pásterze do</i> <i>owczárnje Páńskiey</i> [...] <i>wšćepuia</i> 254 ₁₅₋₁₆		<i>kas neiėii pro ágá ing</i> <i>gárdá awiú</i> 246 ₂ ~ <i>Kto nie</i> <i>wchodži drzwiámi do</i> <i>owczárnje owiec</i> 254 ₇ , <i>tiefiógui pro aga per</i> <i>Chrístu iėis</i> 247 ₁₂₋₁₃ ~ <i>profio drzwiámi przeż</i> <i>Chrystusá wnidžie</i> 255 ₁₅ , t. p. 208 ₃₀ , 245 _{5,7}
	<i>przezeAcc</i>			<i>Kas iėii pro ága</i> 247 ₆ ~ <i>Kto wchodži przeze</i> <i>drzwi</i> 255 ₉ , <i>iei ne iėii</i> <i>pro ága / tatái yra</i> <i>per Chrístu</i> 246 ₆ ~ <i>iefli</i> <i>nie wchodži przeze</i> <i>drzwi / to iėst przeż</i> <i>Chrystusá</i> 254 ₁₁
<i>skylė</i>	Instrumentalis			<i>pro skíla ifiwėrže</i> 246 ₂₀ ~ <i>džiura šie</i> <i>wđzieráia</i> 254 ₂₃₋₂₄ , <i>urėdo /</i> <i>ani kurió pro skíla o</i> <i>ne pro aga iėio</i> 602 ₆ ~ <i>ná koja džiura á nie</i> <i>drzwiami wėbli</i> 462 ₁₁

WP		DP sintagmos ir jų vertimo šaltiniai		
		Instrumentalis	<i>perAcc</i>	<i>proAcc</i>
<i>skylė</i>	<i>przezAcc</i>		<i>pérlift' per skila</i> <i>ádatos 270₂₀ ~ wniśc</i> <i>przez vcho igielne</i> <i>277₃₄*</i>	
<i>langas</i>	<i>przezeAcc</i>		<i>giltine iei per tús</i> <i>lágus múfu 202₃₉ ~</i> <i>śmierc wchodzi</i> <i>przez te okna</i> <i>nábe 211₉</i>	<i>wiśi daiktai [...] kaip pro</i> <i>aga / arbá pro lágus /</i> <i>iei' ing bǐrdis žmoniu</i> <i>568₄₁ ~ iáko przeze</i> <i>drzwi / ábo przez</i> <i>okná / wchodza w fercá</i> <i>ludzkie 615₄₁</i>
<i>vartai</i>	<i>przezAcc</i>		<i>werzǔtis per</i> <i>angǔtús wartús</i> <i>ing dágu 519₁ ~ cíjnac</i> <i>šie przez cíájna</i> <i>fortkę do niebá</i> <i>564₃₃, t. p. 319₁₈</i>	

Iš lentelės matyti, kad su daiktavardžiu *durys* galimi visi trys kelio kiauurai daiktą raiškos būdai. Daiktavardis *anga* vartojamas su prielinksniu *pro*, o kitu atveju randamas lekšemos substitutas – santykinis įvardis. Kitoje vietoje pavartota ir prielinksninė konstrukcija *perAcc*: *Aǔ eǔmǐ agá: per mané iei kas ieis bus izǔganitas 245₁₇ ~ Ja iestem drzwiámi: Przez mię iefli kto wnidzie 253₂₆*, tačiau kalbamuoju atveju asmeninis įvardis nėra daiktavardžio *anga* substitutas⁹. Kita prielinksninė konstrukcija ar instrumentalis šiame kontekste nebūtų galimi dėl semantinių motyvų – orientyras čia nežymi tuščiaavidurio objekto ir turi gyvumo požymį (todėl sintagmai artimesnė būdo reikšmė). Įdomu, kad šie *logia Jesu*, pradedant B. Vilento *Evangelijomis ir Epistolomis*, vienodai išversti kartojasi M. Daukšos, J. Bretkūno *Postilėje*, J. Jaknavičiaus *Evangelijose* ir tik žodžių tvarka skiriasi *Knygoje nobažnystės krikščioniškos* – be griežto pažodinio vertimo neatmestinas ir jų perėmimas ar religinės formulės buvimas¹⁰.

* Pagrečiui vartojama konstrukcija *per buli* ‘adatos drūtgalį’: *pigiáfn' Werbludui pérei per búli ádatos o neǔ lobigam iei dagáus karalífoň 484₁₁₋₁₂ ~ przeniśc przez ucho igielne 516₅₀, Joǔ wargiafn' didzturiu itilpi per buli ádatos 512₅ ~ wniśc przez ucho igielne 557₃₃.*

⁹ Dėl asmeninių įvardžių kaip substitūtų statuso žr. Rosinas 1996, 22t.

¹⁰ Plg.: *Eǔch eǔmǐ durimis / per mané iey kas ieys tas iǔchganitas bús EE 80₁₉₋₂₀, Eǔch eǔmǐ durimis / per mané iei kas ieis tas iǔchganitas bus BP II 160₅, Aǔ eǔmǐ durims. Per mani iey kas ieys / izǔganitas bus JE 85₇, Aǔ eǔmǐ durimis: lay kás per mané iey / izǔgánítás bus KN 130₁₈₋₁₉.*

Su daiktavardžiais *skylė* ir *langas* randamos tik prielinksninės konstrukcijos, o kelias per *vartus* nusakomas prielinksnio *per* junginiu su akuzatyvu. Pasitaiko atvejų, kai viename sakinyje vartojamos abi prielinksninės konstrukcijos, pvz.: *Christus butū iēies / per duris vžrakintas / beť arba pro łaga* 404₁₁ ~ *Chryftus wšedł przez drzwi zámknione / ále ábo oknem* 417₅₃. Iš lentelės matyti, kad dažniausiai kelio kiaurai daiktą raiškos priemonės vartojamos su veiksmažodžiu *eiti* ir jo priešdėliniais vediniais, taip pat *perlįsti*, *vaikščioti*, *veržtis*, *įsiveržti*, daiktavardžiu *įėjimas*.

Instrumentaliu kelias kiaurai daiktą reiškiamas tik tuomet, kai lenkiškame tekste randamas tokios pat reikšmės instrumentalis (žr. *anga*, *durys*). Prielinksnine konstrukcija *perAcc* visada verčiami lenkų kalbos prielinksnio *przez*, *przeze* junginiai su akuzatyvu (dar plg. *per aufis gailumą ing širdi iláistu* 598₈ ~ *przez ušy do fercá wpušcił* 458₁₉, t. p. 598₁₀). Konstrukcijai *proAcc* būdingi abu vertimo šaltiniai – instrumentalis (*anga*, *skylė*) ir *przez(e)Acc* (*anga*, *durys*, *langas*).

3. Kelio kiaurai daiktą reikšmės instrumentalis vartojamas ne tik Daukšos, bet ir kitų rašytinės kalbos variantų autorių darbuose, verstuose ne tik iš lenkų kalbos.

3. 1. Didžiosios Lietuvos reformatų knygose kelio kiaurai daiktą instrumentalis nedažnas. Vadinamojoje *Morkūno postilėje* jis pavartotas tik kartą, čia juo išverstas lenkiškosios M. Rėjaus *Postilės* instrumentalis: *ieiš ghifay ing pribuwimą táwo vžrakintomis durimis* 169₁₃₇₋₃₈ ~ *on wnidžye do przybytku twego zámknionymi drzwiámi* 363₁₉₋₂₀. O prielinksninė lenkų kalbos konstrukcija *przezAcc* verčiama junginiu *perAcc*: *išeit teykies: Abá teypag Apáštátump per vžurákin-tas duris* 199^a_{v1-2} ~ *przeniknąć raczył. Abo też tákież do Apostołow przez zámknione fortki* 425₃₇₋₃₉. Įdomu, kad vienu atveju *Morkūno postilėje* pavartota kelio instrumentalio ir absoliutinio naudininko kontaminacija, kuria perteiktas lenkų kalbos šalutinis sakiny: *Atáio Jezus durimis fant vžrákintomis ir stoiofi widuy* 173_{v27-28} ~ *przyšedł Pan Iezus gdy były zámknione drzwi* 373₆₋₇.

Knygoje nobažnystės krikščioniškos, išverstoje iš Grzegozo iš Žarnovieco *Postilės*, kelio instrumentalis dažnesnis. Tačiau tikslų vertimo šaltinį galima nurodyti tik perikopių ištraukoms: *Kás neyti durimis ing awiničia* 130₄₋₅ ~ *IEfli ktho nie wchodzi drzwiámi do owczárniey owiec* 273_{r9-10}, *Bet kuris ieyti durimis* 130₆₋₇ ~ *ktory wchodzi drzwiámi* 273_{r11}. *Knygos nobažnystės* pamokslus esant laisvai verstus rodo vien tai, kad lenkiškoji *Postilė* turi apie pusantro tūkstančio puslapių, o lietuviškoji – 272 puslapius¹¹. Todėl kitus kelio instrumentalio atvejus galima tik sąlygiškai gretinti su lenkiškosiomis to paties pamokslo ištraukomis, pvz.: *kurie*

¹¹ Dėl paginacijos klaidų žr. Pociūtė 2004, 53.

neyti durimis ing gārda / bet kur kitur / škila ifiwela ilānda. Iβkiay nes čia kalba: luog kurs neyti durimis ing gārda awiu / tās irā Wagis ir Rázbáynikás 131₆₋₉, plg.: Gdy ktorzy s tych co fie Páfterzmi być ozywáia / nie dr zwi á mi ále inedy do Owczarniey Páńskiey wchodza. Bo thák powiáda: Iż khto nie wchodzi dr zwi á mi do owczárniey owiec / ále wstepuie inedy: tákowy iest lotry y zlodziey 274_{r₅₋₇}. Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad kelio kiaurai daiktą instrumentaliu verčiamas lenkų kalbos tos pačios reikšmės instrumentalis.

3. 2. Konstantino Sirvydo *Punktuose sakymų* kelio kiaurai daiktą instrumentalis nėra vartojamas. O kito rytinio rašomosios kalbos varianto atstovo J. Jaknavičiaus *Evangelijose* kalbamosios reikšmės instrumentalis rastas tik kartą: *Ataio Iezus durims a žudaritoms* JE 146₂₆₋₂₇ ~ *przybedł Iezus dr zwi á mi zamknionymi* JE 146₂₆₋₂₈. Čia pavartota sutrumpinta daugiskaitos instrumentelio galūnė -ms, kuri JE pasitaiko dažniau nei nesutrumpinta -mis (Zinkevičius 1988, 270). Kitais atvejais lenkų kelio kiaurai daiktą instrumentalis išverstas *dativus absolutus* konstrukcija (*Ataio Iezus durims a žurakintoms (funti)* JE 68₁₈₋₁₉ ~ *Przybedł Iezus dr zwi á mi zamknionemi* JE 68₁₇₋₁₉) ir prielinksnine konstrukcija *proAcc* (*A kas ieyt pro duris / piemenim ira áwui* JE 84₇₋₉ ~ *Lecz ktory wchodzi dr zwi á mi* JE 84₈₋₉ (t. p. JE 84₂₋₃ ~ JE 84₄₋₅)).

3. 3. Mažosios Lietuvos raštijos atstovas B. Vilentas keliui kiaurai daiktą žymėti vartoja prielinksninę konstrukciją *proAcc*, visais atvejais atitinkančią Vulgatos jungtinį *perAcc*, pvz., 2 Kor 11,33: *buwau pro langa pintineye βemin nuleiftas* 35₂₁₋₂₂ ~ *et per fenestram in sporta dimissus sum*. O J. Bretkūnas *Postilėje* kalbamosios reikšmės instrumentali yra pavartojęs vieną kartą: *Ateit Ponas Iefus iumpi kazcei durimis ušrakintomis kalba fu ieis* BP II 26₃₋₄. Pasak Vytauto Ambrazo, paneigiančio šio junginio kaip absoliutinio įnagininko interpretaciją, čia J. Bretkūnas parafrazuojas lotynišką sakinį *venit Iesus ianuis clausis*, įterpdamas jungtuką *kazcei* (Ambrazas 1959, 50t.). Kitais atvejais Bretkūnas vartoja prielinksnines konstrukcijas *proAcc* (*Kuris ineit pro duris / tas est piem uwiu* BP II 166₈) ir *perAcc* (*Kurfai nu Plebonas schiteipo per duris ineit Gardana* BP II 169₂) ar šalutinį sakinį (*Tada ateit Iefus / kaip duris buwa ušurakintas* BP I 407₉₋₁₀).

Visos minėtosios BP ištraukos yra pamokslų tekstas, o perikopėse, kur lauktume kelio kiaurai daiktą raiškos priemonės, pavartotas absoliutinis naudininkas: *Ateia Iefus / durims fant vschrakintoms* BP II 43₄. Tai yra perikopės, perimtos iš Vilento *Evangelijų ir Epistolu*, pavyzdys, todėl laikytinas Vilento vertimo rezultatu (Aleksavičienė 1999, 18), plg. *Ataya Iefus durims fant vschrakintoms* EE 64₉₋₁₀. Palyginus šią ištrauką su M. Liuterio *Naujojo Testamento* ir Vulgatos tektais,

matyti, kad Vilentas čia galėjo remtis ir lotyniškuoju tekstu (žr. Ambrazas 1962, 33t.), plg. Jn 20,26: *Kompt Jhefus, da die thûr verschlossen waren, vnd tritt mitten ein, vnd spricht, Friede sey mit euch; Venit Iesus ianuis clausis.*

4. Apibendrinant galima teigti, kad kelio kiaurai daiktą reikšmė Daukšos *Postilėje* ir kituose minėtuose XVI–XVII a. tekstuose nėra dažna. Ji realizuojama instrumentaliu (DP, MP, JE, BP, KN) ir prielinksninėmis konstrukcijomis *perAcc* (DP, MP, BP) ir *proAcc* (DP, JE, EE, BP). Daukšos *Postilės* kelio kiaurai daiktą reikšmės instrumentinio atsiradimą tekste lemia lenkų kalbos tos pačios reikšmės instrumentinio vartoseną. Tą patį galima pasakyti ir apie kitus XVI–XVII a. iš lenkų kalbos išverstus LDK tekstus – MP, KN, JE. Kalbamosios reikšmės instrumentinio nelietuvišką statusą ypač pagrindžia Daukšos *Postilės* duomenys (čia kelio kiaurai daiktą reikšmės atvejų iš visų aptartųjų šaltinių daugiausia) – neretai vertėjas yra atsiribojęs nuo lenkiško teksto ir vartojęs ne instrumentalią, o savas prielinksnines konstrukcijas *perAcc* ir *proAcc*. Bet, žinoma, be lenkų kalbos, neatmestina ir lotynų kalbos, kurią vertėjai gerai mokėjo, abliatyvo įtaka.

EXPRESSING A PARTICULAR MEANING OF WAY IN MIKALOJUS DAUKŠA'S *POSTILLA*

Summary

The article centers on the means of expressing the meaning of a way through an object (such as window, door, hole, gateway) in Daukša's *Postilla* and some other works from the 16th–17th century (Jaknavičius', Bretkūnas', *Morkūnas' Postilla* and *Knyga nobažnystės krikščioniškos*). The latter meaning is expressed by using instrumental and prepositional phrases *perAcc* and *proAcc*. Daukša's *Postilla* and other books translated from Polish reveal that the usage of instrumental is determined by Polish texts, but it is also impossible to discount a possibility of the influence of the Latin ablative as well.

ŠALTINIAI

- BP – Jono Bretkūno POSTILĖ, Studija, faksimilė ir kompaktinė plokštelė, parengė Ona Aleknavičienė, 2005. Taip pat naudotasi Jono Bretkūno *Postilės* elektronine abėcėline žodžių formų konkordancija, kurią 1998 m. parengė dr. Ona Aleknavičienė, Vytautas Zinkevičius (programotojas), vadovaujami habil. dr. Sauliaus Ambrazo, VLKK lėšomis pagal LR valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo 1996–2005 metų programą; saugoma LKI Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr. K-1-1.
- DP – *Postilla Catholica*... Per Kūniga Mikaloivo Davksza Kanonika Médniku / iž lėkiBko pergūldita... W Wilniui. Drukárnioi Akadēmios Societatis Iesv, A. D. 1599.

- EE – Euangėlias bei Epistolos / Nedėliu ir ſchwentuju dienofu ſkaitomofias... pilnai ir wiernai pergulditas ant Lietuwifchka Szodzja / per Baltramiejju Willenta... Iſchſpauſtas Karalauczui... M. D. LXXIX. Taip pat naudotasi Baltramiejjaus Viento *Euangelijų bei Epistolų* elektronine abėcėline žodžių formų konkordancija, kurią 1998 m. parengė dr. Ona Aleknavičienė, Vytautas Zinkevičius (programuotojas), vadovaujami habil. dr. Sauliaus Ambrazo, VLKK lėšomis pagal LR valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo 1996–2005 metų programą; saugoma LKI Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr. K-1-2.
- JE – Jono Jaknawičiaus 1647 metų *EWANGELIE POLSKIE Y LITEWSKIE*, parengė Milda Lučinskienė, 2005. Taip pat naudotasi Jono Jaknawičiaus *Ewangelie Polskie y Litewskie* elektronine abėcėline žodžių formų konkordancija, kurią 1998 metais parengė Milda Lučinskienė ir Vytautas Zinkevičius (programuotojas), vadovaujami habil. dr. Sauliaus Ambrazo, VLKK lėšomis pagal LR valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo 1996–2005 metų programą; saugomas LKI Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr. K-1-5.
- KN – Knyga nobažnystės krikščioniškos, 1653, faksimilinis leidimas, parengė Dainora Pociūtė, Vilnius, 2004.
- LB – Luther Martin, *Das Neue Testament Deutzſch*. Vuittemberg. 1546. Cituojama iš M. Luther, *Werke. Kritische Gesamtausgabe* 6. *Die Deutsche Bibel*, Weimar: Hermann Böhlaus Nachfolger, 1929.
- MP – Pofilla Lietuwiszka... WILNIVY / Per Jokuba Morkuna... Metuofė Diewa / 1600. Taip pat naudotasi *Morkūno Postilės* elektroniniu tekstu, kurį 1999–2003 metais parengė Neda Marcinkienė, Audra Stanislovaitienė, dr. Bronius Maskuliūnas VLKK lėšomis pagal LR valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo 1996–2005 metų programą; saugomas LKI Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr. T-43.
- PK – Grzegorz z Żarnowca. *Postylle Krzeſciańskiey Cześć I*. Od I Niedziele Adwentu do Wtorku Świątecznego. 1580.
- PS – Konstantinas Sirvydas, *Punktai sakymų* (1629–1644), elektroninė abėcėlinė žodžių formų konkordancija; 2001 metais parengė dr. Virginija Vasiliauskienė ir Vytautas Zinkevičius, vadovaujami dr. Onos Aleknavičienės, VLKK lėšomis pagal LR valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo 1996–2005 metų programą; saugoma LKI Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje, Senųjų raštų duomenų bazėje, inventoriaus Nr. K-1-4.
- RP – Rej Mikołaj, *Pofilla Polska*... W Wilnie... 1594.
- V – Vulgata. Cituojama iš Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece et Latine*, Stuttgart, 1991.

LITERATŪRA

- Aleknavičienė O., 1999, Jono Bretkūno *Postilės* perikopių šaltiniai, daktaro disertacija, Vilnius.
- Ambrzas V., 1959, Dėl vadinamojo „absoliutinio įnagininko“ XVI–XVII a. lietuvių kalbos paminkluose, – Lietuvių kalbotyros klausimai, II, 47–54.
- Ambrzas V., 1962, Absoliutinis naudininkas XVI–XVII a. lietuvių kalbos paminkluose, – Lietuvių kalbotyros klausimai, V, 3–146.
- Holvoeta, V. Čižik-Prokaševa, 2005, Papildiniai ir aplinkybės, – A. Holvoet, R. Mikulskas (red.), *Gramatinė funkcijų tyrimai*, Vilnius, 65–92.
- Jakulis A., 1995, „Knygos Nobažnystės“ leksika, spaudai parengė D. Jakulytė, Klaipėda.
- Karaciejus J., 2001, [rec.] Mikalojaus Daukšos 1599 metų *Postilė* ir jos šaltiniai, parengė J. Palionis, – *Acta Linguistica Lithuanica*, XLV, 187–205.

- Lebedys J., 1963, Mikalojus Daukša, Vilnius.
- Michelini G., 2000, Daukšos katekizmo šaltinių klausimu, – *Baltistica*, XXXIV (2), 259–261.
- Michelini G., 2001, Itališkas Ledesmos Katekizmas *Dottrina Christiana*: Daukšos panaudoto lenkiško teksto šaltinis, – *Acta Linguistica Lithuanica*, XLIV, 227–250.
- Palionis J., 2000, Tekstologiniai komentarai, – Mikalojaus Daukšos 1599 metų Postilė ir jos šaltiniai, Vilnius, 23–35.
- Pociūtė D., 2004, Lietuviškosios bažnyčios knyga, – Knyga nobažnystės krikščioniškos, 1653, faksimilinis leidimas, parengė D. Pociūtė, Vilnius, 13–65.
- Rosinas A., 1996, Lietuvių bendrinės kalbos įvardžiai, Vilnius.
- Sližienė N., 1994, Lietuvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas, I (A–M), Vilnius.
- Valiulytė E., 1998, Dabartinės lietuvių kalbos sintaksiniai sinonimai, Vilnius.
- Zinkevičius Z., 1988, Lietuvių kalbos istorija, III, Vilnius.

Eglė ŽILINSKAITĖ

Baltistikos ir bendrosios kalbotyros katedra

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 5

LT-01513 Vilnius

Lietuva

[*egle.zilinskaite@flf.vu.lt*]

